

MAGISTER JACOB JACOBSEN WOLF

1554-1635

HANS 4 HUSTRUER OG NÆRMESTE EFTERSLÆGT

AF

R. JOHANNES WOLF

I 1945 har Musæumsdirektør S. H. FINNE-GRØNN i Oslo udgivet et genealogisk-personalhistorisk Skrift, omhandlende Professoren og Digteren JACOB JACOBSEN WOLF, der i Aarene 1584-1594 var Rektor i Oslo (se nærv. Tidsskr. 11, VI, 213 f.). Udgiverens Interesse har for en stor Del fæstnet sig ved det i genealogisk Henseende vanskelige Problem at gøre Rede for denne Mands Ægteskaber og nærmeste Efterkommere.

Opgaven er vanskelig, da de forskellige ældre Kilder, man har at øse af, for en Del modsiger hinanden. Det kan den, der skriver dette, bevidne, eftersom jeg allerede i 1929 har arbejdet med det samme Stof til Brug for en ny Udgave af vor Stamtavle Wolf.

Det maa beklages, at jeg ikke i sin Tid har sendt Riksarkivet i Oslo et Exemplar af min Bog. Resultatet af min Forsømmelse i det Stykke er nu blevet det, at Hr. Finne-Grønn har været ukendt med det Arbejde, der er gaaet forud for hans. Ganske vist stemmer Resultatet fra begge Sider i det væsentlige overens med hinanden. Men det udelukker ikke, at adskilligt af Stoffet fra den ene Side kunde have vundet ved en Supplering af Stoffet fra den anden Side. Paa nogle Punkter ser jeg ogsaa anderledes paa Sagen end Hr. Finne-Grønn.

Nogle Bemærkninger i saa Henseende vil maaske være paa sin Plads for Orienteringens Skyld.

Stamtavlen over Slægten Wolf blev udgivet første Gang af Sognepræst L. J. BØTTIGER i Forening med I. A. E. WOLF-JÜRGENSEN i 1885. Senere er der kommet flere Udgaver. Og da der paa min Faders, afdøde Stiftsprovst, Dr. theol. R. VOLF's 85-aarige Fødselsdag stiftedes

en Slægtssammenslutning med disse Interesser for Øje, lykkedes det mig – paa Grundlag af det tidligere udkomne – at faa udsendt en fjerde Udgave i 1929.

Der var saa meget mere Grund til at faa en ny Udgave frem, som det i Mellemtiden var blevet klart, at Slægten stammer fra Lektoren i Odense, Magister JACOB JACOBSEN WOLF, hvis Gravsten – gengivet baade i vor Stamtavle og i F.-G.'s Skrift – har ligget i St. Knuds Kirke i Odense. Ofte havde Udgiverne af vor Stamtavle haft Opmærksomheden henvendt paa Muligheden af en Forbindelse med den gamle Lektor i Odense, men først sent lykkedes det at finde Forbindelseslinjen.

Da denne nu fandtes, forelaa der det vanskelige Arbejde at søge at komme tilbunds i denne Mands Slægtsforhold. Min Slægtning, Hr. Amtsforvalter LEOPOLD WOLF-JÜRGENSEN i Odense, hjalp mig imidlertid gennem Landsarkivet dersteds tilrette med Sagen, og Resultatet af vort Samarbejde i saa Henseende har nu foreligget siden 1929 i 4. Udgave af Stamtavlen.

Først maa jeg have Lov til at benytte Lejligheden til at give Oplysning angaaende tre værdifulde Suppleringer til Stamtavlen af 1929.

1) Min Slægtning, Magister EDW. C. J. WOLF, har i Februar 1943 udsendt et Skrift: „København som dansk Bogtryks Vugge“ (Særtryk af „De grafiske Fag“s Jubilæumsnummer). Han bygger her paa et Skrift af Antikvarboghandler VOLMER ROSENKILDE i København: „Nogle hidtil ukendte Lorentz Benedicht-Tryk m. m.“. Det oplyses her, at man under Restaureringen af et dansk Bind om JOHANN PETERSENS: „Chronica etc.“, trykt i Frankfurt 1557, har haft det Held at finde forskellige Papirer, alle stammende fra Lorentz Benedicts Presse. Heriblandt fandt man saaledes det egenhændige „Manuskript af Jacob Jacobsen Wolfs Sang ved JACOB DEN VItes og Dronning OLGAS Bryllup i Oslo 1589“. Som Bilag laa baade en Renskrift til Bogtrykkeren og et Korrekturark med Rettelser.

Efter Wolf's Text i Haandskriftet har den første Professor i Hebraisk ved Københavns Universitet, den lærde JOHANNES SASCERIDES (eller: Sasgers), givet sit: „Vidi etc.“, ligesom Biskop POVL MATZEN har givet sit „imprimatur“. Se herom nærmere: Særtryck ur Nordisk Tidskrift för Bok- och Biblioteksväsen, Årg. XXIX 1942.

Dokumenterne er solgt til Universitets-Biblioteket i Oslo efter at være fotograferede.

2) Efter at Udgaven af 1929 af Stamtavlen er udkommen, er det blevet opklaret, at Lektorens Sønnesøn (af Ægteskabet med MAREN

IVERSDATTER) IVER HANSEN WOLF, født i Nakskov c. 1635, død paa Erviken i Trondenæs 1690, har haft en stor Efterslægt i Nordlandene, baade i Harstad, paa Lofoten o. fl. St., lige til Nutiden. Iver Wolf's Søn HANS blev saaledes gift med HANS EGEDES Søster KAREN. Og Ivers Datter ANNE ægtede Provst PEDER HIND, Hans Egedes Morbror. Se Harstad Tidende 1935, og Pers. Tidsskr. 1. R. IV. Bd., S. 2.

Afdøde Overlæge Egede i Odense og Sognepræst Ostermann i Greve har rejst i Nordlandene for at opsøge Egede-Slægten. De har samtidig opsøgt meget vedrørende Iver Wolf's Efterslægt. Og dette er nu kommet os til Gavn. F.-G.'s Skrift viser, at han er kendt hermed.

3) En Søn af Lektoren og dennes Hustru Anna Jensdatter, var Præst i Østofte paa Laaland og døde 1653.

Om dennes Søn, MADS JACOBSEN WOLF, der var ordineret til Sognekapellan i Østofte, men ikke tiltraadte Embedet, siger F.-G., at man ikke senere finder ham i gejstligt Embede.

Saaledes har jeg ogsaa ment, da min Udgave af Stamtavlen udkom. Men senere er det blevet opklaret, at Hr. Mads 1656 blev kaldet til Sognepræst for Fulltofta og Østra Espinge i Skaane. Han døde her i Marts 1680. Og der findes i Fulltofta Kirke et anseligt Epitafium over ham med en fyldig Inskription og et Portræt af ham. Naar F.-G. siger, at Hr. Mads blev ordineret 6. Februar 1658, passer det altsaa ikke. Wiberg siger: ordineret 9. Februar 1651. Hr. Mads var født 1623 og gift med ANNA PEDERSDATTER, i Ægteskabet en Datter. Hustruen blev 2. Gang gift med Eftermanden i Kaldet Hr. DAVID NEERMAND. Om Hr. Mads se ogsaa: Rørdam, Kirkehist. Saml., 4. R., II. Bd., S. 684, og 3. R., V. Bd., S. 138, samt Cawallin: Lunds Stifts Herdaminde III, 27.

I den ny Udgave af Dansk biografisk Lexikon har iøvrigt Albert Fabritius som Indledning til Omtalen af kendte Personer af Navnet Wolf givet en paa Grundlag af vor Stamtavles 4. Udgave god orienterende Oversigt over Slægten.

Hr. Finne-Grønn synes med sin Skarpsindighed at være naaet tilbunds i det vanskelige Problem om Lektorens 4 Ægteskaber. Efter at have refereret de modstridende Beretninger i de gamle Kilder til dette Spørgsmaal – Ligstenens Oplysninger iberegnet – havner Forfatteren i følgende Resultat:

Wolf var gift

1. Gang 3. Jan. 1585 i Oslo med ANNA JENS DATTER, født 1. Dec. 1566 sst. og død 26. Jan. 1600 i Odense. Saaledes ifølge hendes Fader,

Oslobispen JENS NIELSENS Visitatsberetninger – og ifølge Gravstenen. Den sidste har fejlagtigt Aldersaaret 26 for 33.

Gift 2. Gang 23. Aug. 1601 med MAREN IVERSDATTER, som døde i Odense 3. Jan. 1605, 26 Aar gammel (Gravstenen). Hun var Datter af den bekendte Klosterforstander, Magister IVER BERTELSEN og ELSE MULE.

Gift 3. Gang 24. Aug. 1606 med ELSE PEDERSDATTER, som var født i Roskilde c. 1568 og døde i Odense 23. Maj 1616 i sit 48de Aar. Hun var Datter af Magister PEDER PAULSEN (PAULIN), Lector theol. i Roskilde, og BODIL MADSDATTER.

Gift 4. Gang med ANNE PEDERSDATTER, død 27. Februar 1645. Hun kaldes hos Wiberg ERNSTDATTER ELVER af Odense. Her har Finne-Grønn imidlertid fastslaaet, at Anne Pedersdatter ikke stammer fra Odense, men er Datter af Købmand PEDER CHRISTENSEN i Ribe og en LAURITZDATTER JESPERSEN (Datter af Sognepræsten i Espe paa Fyen, Hr. LAURITZ JESPERSEN, død 1604). Enken efter Borgeren i Odense ERNST ELVER, HILLEBORG (ikke: INGEBORG) LAURITZDATTER (Datter af Sognepræsten i Espe), har muligt i sin barnløse Enkestand opholdt sig i Lektorens Hus i Odense. I Registreringen 1645 i Anne Pedersdatter sal. Mag. Wolfs Dødsbo opføres ogsaa – foruden Lektorens Kontrafei – tillige et Portræt af Hilleborg Lauritzdatter Ernst Elvers og forøvrigt ogsaa af HENRIK PEDERSEN, vel identisk med Anne Pedersens Broder, der 1626 var i Tjeneste paa Vordingborg Slot.

Nogle Enkeltheder, hvor jeg enten vil sætte et Spørgsmaalstegn til Hr. Finne-Grønn's Opfattelse eller mener at kunne slaa en anden Opfattelse fast, maa jeg endnu nævne.

Med Sikkerhed at fordele alle Lektorens Børn i det rette Ægteskab har vist sig meget vanskeligt i kronologisk Henseende og lader sig vel ikke fuldt gennemføre.

Ifølge Finne-Grønn skulde den i Skiftet nævnte KNUD JACOBSEN WOLF, Borger i Odense, være Søn af Lektorens 3die Ægteskab, med Else Pedersdatter. Han er ifølge Skiftet i 1643 Værge for Anne salig Mester Jacobs i Stedet for Købmand i Kerteminde ANDERS NIELSEN HASSING, som er død. Jeg formoder, at Knud J. Wolf er Lektorens Brorsøn, den senere Apoteker og Postmester i Nyborg.

JØRGEN (GEORGIUS) JACOBSEN WOLF, Sognekapellanen for Skovlænge og Gurreby, anser Wiberg – og vor Stamtavle – for en af Lektorens Sønner. Han havde – ifølge Undersøgelser i Ribe Bispearkiv – betalt for Bestalling til Rektoratet i Lemvig (1647). I Modsætning til Wiberg – og vor Stamtavle – siger F.-G., at han ikke kan være

Søn af Lektoren. Der nævnes heller ikke i Skiftet 1635 nogen Søn af det Navn. Derimod mener han, det kan tænkes, at han har været en Descendent af Lektorens Farbror JACOB WOLF i Slesvig By og af denne sat i Odense Skole, hvor Lektoren var Styrrer. F.-G. vil nemlig ikke gaa ind paa – hvad der dog kan være sandsynligt – at Hr. Jørgen er en af Hr. Jacob J. Wolf's Sønner i Østofte, altsaa en Sønnesøn af Lektoren. (Naar F.-G. i den Note, Side 12, hvori han drøfter dette Problem, oplyser, at Wiberg anser Hr. Jørgen for en Søn af Hr. Jacob i Østofte, beror det paa en Fejl, der er indløbet idet Wiberg har: Jacob J. W. *af Aasum*, d. v. s. Søn af Lektoren). Da Hr. Jacob i Østofte var Hører i øverste Lektie i Odense Latinskole, før han blev Præst, kan det dog godt tænkes, at han – i en Alder af c. 23 Aar – har haft Sønnen JØRGEN, der var født i Odense c. 1608. Der var ogsaa en Søn, HANS J. WOLF, født 1613, som ikke findes omtalt i Stamtavlen. Han blev immatrikuleret 4. 5. 1635 fra Odense Skole, var fra 1665 Borgmester i Nykøbing, Mors, hvor Broderen Iver 2 Aar før var blevet Præst. I Aaret 1667 forsvinder han paa Rejse til København, men han findes som død og begravet i Kalundborg 24. 5. 1667 (se Kirkeregnskaberne for denne By 1665/92 Fol. 446 og Persh. Tidsskr. 2. R., IV, 72/73). Hverken Stamtavlen eller F.-G. har ham.

Paa Hr. Jacobs Sønner, Hans J. W., Hr. Mads i Østofte og Hr. Iver (Janus) i Nykøbing, Mors, maa der saa være nogen Aldersforskel i Forhold til Hr. Jørgen i Skovlænge. Dog – mener jeg – ikke saa megen, at Formodningen bør stryges! F.-G. lægger en stærk Vægt paa, at Navnet Mads – som er ukendt i Slægten Wolf – viser tilbage til Hr. Jørgens Mors Slægt. Og – sluttes der saa – har Sønnen Mads ikke faaet sit Navn fra Hr. HANS MADSEN BRUUNS Side, maa der regnes med to Ægteskaber. Men: for det første, mener jeg, at dette med de to Ægteskaber dog er muligt! Og dernæst: at de kronologiske Hensyn i Virkeligheden ikke spiller saa stærkt ind i Problemets Løsning, at der foreligger den nævnte Nødvendighed: at ty til Antagelsen af to Ægteskaber? Hr. Jacob i Østofte kan iøvrigt have haft flere Børn end de 3 à 4, vi opererer med. Formodningen – i Stamtavlen – om, at Hr. Jørgen er opkaldt efter Bedstemoderens Broder, Raadmand JØRGEN MULE i Odense (død 1613) kan muligt have noget paa sig.

Ifølge F.-G. havde Lektoren med sin første Hustru en Datter, født i Odense efter 1594. Hun maa i Henhold til Skiftet 1635–36 have været gift med Hr. MICHEL LUCASSEN, Sognepræst i Thoreby paa Laaland (død 1639). Hun har formentlig heddet ELSE, opkaldt

efter sin Mormor ELSE HANSDATTER MULE, Datteren af den rige Borger og Storkøbmand i Odense HANS MIKKELSEN (ikke: Nielsen, som Stamtavlen har) MULE og METTE KOTTE. Han var ikke Borgmester, men Søn af Borgmesteren i Odense.

Mest sandsynligt er det, at denne Datter har været af Lektorens andet og ikke af hans første Ægteskab. Skiftet siger udtrykkeligt: Hans Jacobsen og hans *Søskende* – altsaa flere!

Om Broderen Iver siger F.-G. (se S. 12 og S. 17), at han var død før Faderen. Det passer ikke; thi han er Arving efter Faderen (Skiftet pg. 51!), og det anføres udtrykkeligt, at han er død *efter* Faderen.

Derimod synes det, som om to andre af Slægten med Navnet Iver er døde før Faderen og derfor ikke Arvinger: 1) i 1630 giver Faderen en Søn Navnet Iver, og 2) Hr. Jacob i Østofte (Ivers Halvbroder) giver c. 1625 ligeledes en Søn dette Navn.

F.-G. mener, at Lektorens tredje Hustru, Else Pedersdatter af Roskilde, er begravet i Odense, hvor Mand og Børn levede. Hendes Navn findes ikke paa Gravstenen i Odense. F.-G. tænker saa, „hun har haft sin Gravplads andensteds i Kirken“. Man kunde vel ogsaa søge hendes Grav i Roskilde Domkirke. Hun var nemlig Datter af den værdige Magister PEDER PAULIN (POVLSEN), HANS TAVSENS Eftermand som Lektor i Teologi og Præst ved Roskilde Domkirke (Stamt. Wolf, Side 6 f. og Finne-Grønn, Side 9). Hun døde i Odense 23. Maj 1616 i sit 48. Aar og var altsaa født o. 1569. Hun var Enke efter CHRISTOFFER NIELSEN, Vikar ved Roskilde Domkirke („scriba ecclesiae“), som døde 24. Marts 1602. Over ham og 6 Børn, vist døde samtidig af Pest, lod hun lægge en Ligsten i Domkirken¹.

¹ Efter at ovenstaaende var skrevet, har Lektor, Dr. phil. J. V. Arhnung meddelt følgende:

„Løffler: Gravstenene i Roskilde, S. 43, Nr. 111 gengiver Christoffer Nielsens Sten. Indskriften skyldes Enken Elisa Petreja (= Else Pedersdr.); men til Hovedindskriften, der vel stammer fra 1602, er der senere gjort en Tilføjelse, lydende:

Illa u[ero] Othoniæ annu[m] 48 age[n]s 23 Maji A° 1616
obiit, ubi cu[m] II marito M: Jacobo Volphio,
theol: lecture in æde s. Canuti qviescit.

Det ser da ud til, at Else Pedersdatter virkelig blev begravet i St. Knuds Kirke i Odense; jeg har opsogt Stenen i Domkirken; det var endnu kendeligt, at „Tilføjelsen“ om E. P.s Død var foretaget paa et senere Tidspunkt end Hovedindskriften, men „Tilføjelsen“ var ret slidt og derfor ikke saa let at læse.“

Elses Broder, Magister PAUL PEDERSEN, var Sognepræst ved Domkirken til sin Død 1616.

Endelig et Par Ord om Lektorens Datter ANNA i hendes Ægteskab med Dr. med. og jur. PEDER ALFSEN og deres Børn. F.-G. siger, at Peder Alfsen var født i Oslo c. 1581 „af ukendte Forældre“. Han var Søn af Sognepræst i Ringsaker ALF PEDERSEN, født 1627, første Pintsedag, og død 1697, og Hustru MARGRETHE PEDERSDATTER, født 1627, Datter af Præsten i Slin (Valdres) PEDER CHRISTENSEN og Hustru MARTHA BERTHELDATTER MULE.

Vedrørende Anna Jacobsdatter Wolf's og Peder AlfSENS Børn følgende: Stamtavlen Wolf, Side 153 ff., mangler de hos F.-G. nævnte: 1) SOPHIE PEDERSDATTER (død 1632 i Vaage Præstegaard efter 5 Ugers Sygdom, et smukt Epitafium i Kirken, 2) Hr. OLE PEDERSEN ADOLFIN (født c. 1638, res. Kap. 1672 ved Vor Frue Kirke i Trondhjem, død 1692, se Erlandsens Efterr. S. 75). 3) LISBETH PEDERSDATTER, gift i Trondhjem med Generalfiskal JACOB MADSEN LUND, som var født i Lund i Skaane og døde 1663 i Christiania, begravet 8. Juni ved Aker. Han var Søn af Biskop, Dr. MADS JENSEN. Lisbeth overlevede sin Ægtefælle. Og F.-G. mangler den i Stamtavlen Wolf nævnte JACOB ADOLPHUS, bekendt som den tapre Officer.

Annes og AlfSENS Datter ELSE var gift med NICOLAUS POULSEN, den kendte Bjærgværksejer.

Deres ene Søn var Æventyreren, den tyske Rigs greve HANNIBAL v. LÖWENSCHILD (se D. b. Lex. X, 601 f.), og en Sønnesøn, Major ANDERS POVELSEN, havde bl. a. en Søn, født 1684 paa Næs i Grevskabet Laurvig i Norge. Han blev Student 1707 og kaldtes privat af Biskop Worms til Degn i Helsing-Valby paa Sjælland. Han afstod Embedet 1750 mod en aarlig Pension af 40 Rgdlr. Han levede endnu 1759, var gift med MAREN BØLCH, Datter af Provst RUDOLPH BØLCH i Thorsager i Jylland. Han havde en Søn, født 1714, død som Provst i Dannemarre 1770. Degnen i Helsing kaldte sig LÖWENSCHILD (se Pedersens Degnehistorie).

ANNA PEDERSDATTERS, Annes og Peder AlfSENS Datters, Søn PEDER ANDERSEN CLAUDIANUS, født i Trondhjem 1644 og død 1715, havde et omskifteligt og mærkeligt Levnedsløb (Stamtavlen, S. 155 ff. og F.-G., S. 15). Han blev 1675 Sognepræst i Verninge paa Fyen og forflyttedes derfra 1678 til Store Heddinge, hvor han forblev i 13 Aar. Han oplevede her den ejendommelige gamle Kirkes Ødelæggelse af Lynet. En vidtløftig Proces, han her blev indviklet i vedrørende Kirkenes Restauration, førte til, at han beskyldtes for Mened og mistede

sit Embede ved en Højesteretsdom af 1690. Efter en fornyet Undersøgelse af Sagen tog dog Kongen ham igen til Naade og gav ham et anseligt Kald ved Trondhjem. Men da han „behøvede Tid til at bringe sine Ting i Orden“, blev Rejsen opsat, og han kaldtes saa til Sognepræst i Kværndrup paa Fyen. Her indførte han fra 1706 ved en Vedtægt for Kværndrup By daglig Morgenbøn i Kirken, om Sommeren Kl. 6, om Vinteren Kl. 8. Beboerne blev forpligtede til at give Møde her „under 4 Sk. Straf til Byen“.

I Kværndrup nød han iøvrigt kun ringe Agtelse i sin Menighed paa Grund af sin Stridbarhed. Om ham se D. b. Lex. III, 602; Hist. Aarb. Præstø Amt 1913, S. 24 f. og Særtryk af Østsjællands Folkeblad: Vejledning for besøgende i Store Heddinge Kirke, 1912, ved Johannes Wolf. En længere Biografi af ham findes i Saml. til Fyens Hist. og Topografi VIII, 329 ff. Se ogsaa Rørdam: Kirkehist. Saml. 5, VI, S. 202 ff.

I en kuriøs Ansøgning til Kongen nævner han sin „Fætter“, CHRISTOFFER WOLF (hans Mormor var Søster til Christoffers Fader), ligesom han heri omtaler sine to Morbrødre, Præsten IVER ADOLPHUS og Student JACOB ADOLPHUS fra Trondhjem og deres Bedrifter i Svenskekrigen.

Musæumsdirektør Finne-Grønn gør opmærksom paa, at han ved Udarbejdelsen af sit Skrift har savnet Adgang til Universitetsmatriklen, da Arkiver og Biblioteker i Oslo har været evakueret under Verdenskrigen.

Saa meget mere maa det paaskønnes, at han har formaaet at yde saa godt et Bidrag paa det specielle Omraade, hans Bog behandler. Og vi, der har beskæftiget os med Slægten Wolf's Genealogi og Personalhistorie, skylder Hr. Finne-Grønn vor bedste Tak for den Interesse, han dermed har vist for at komme et endeligt Resultat i disse Undersøgelser nærmere, end det hidtil har ladet sig gøre.